Näringsutskottets betänkande

1981/82:23

över motioner om gummiindustrin

Ärendet

I detta betänkande behandlas motionerna

1981/82:817 av Per Olof Håkansson m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad som uttalats i motionen om den fortsatta verksamheten m. m. vid Plast- och gummitekniska institutet,

2. hos regeringen begär att ett program m. m. för den svenska polymer- och gummiindustrin skall föreläggas riksdagen senast under riksmötet 1982/83 i enlighet med vad som uttalats i motionen,

1981/82:1131 av Eric Holmqvist m. fl. (s), såvitt gäller hemställan (10) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som [i motionen] anförts om en utbyggnad och lokalisering till Trelleborg av Plast- och gummitekniska institutet.

Motionerna

Polymer- och gummiindustrin är, anförs i motion 1981/82:817, betydelsefull inte bara från försörjningssynpunkt utan också från allmän sysselsättningssynpunkt. Vissa orter är starkt beroende av sin gummiindustri.

För näringslivet i allmänhet gäller inte sällan att ett eller flera led i produktionskedjan är beroende av gummidetaljer. Ofta ingår även en eller flera gummi- eller polymerdetaljer i slutprodukten eller i det system som den tillverkade enheten utgör en del av. Den industriella kapaciteten, produkterna och utvecklingen av dessa är således beroende av en fungerande gummi- och polymerindustri, säger motionärerna. Det branschprogram som de begär skulle baseras på det utredningsarbete om gummiindustrin som statens industriverk har utfört och föreläggas riksdagen senast under riksmötet 1982/83.

Motionärerna förespråkar också att Plast- och gummitekniska institutet byggs ut, inte minst vad gäller sammanhållande och administrativ kapacitet. Satsningarna inom industrin då det gäller forskning och utveckling borde i den utsträckning det är praktiskt möjligt samordnas via institutet. Institutet borde även kunna ges en utökad roll som ett samlande organ för hur den allmänna kunskapen skall föras över i den tillämpande verksamheten.

Ungefär samma synpunkter beträffande institutet förs fram i motion

1981/82:1131. Institutets verksamhet är f. n. spridd på grund av att uppdrag läggs ut, framhåller motionärerna och menar att detta förhållande aktualiserar frågan om institutets lokalisering. Det är angeläget att institutet byggs ut och att även den administrativa ledningen förläggs nära produktionen och annan forskning, säger motionärerna. De anför vidare att Skåne är den dominerande regionen i Sverige när det gäller gummiindustri och att en lokalisering till Skåne och Trelleborg skulle innebära dels att institutet kan dra nytta av närheten till en stor gummikoncern och tekniska högskolan i Lund, dels att den ensidiga och krympande arbetsmarknaden i regionen skulle kunna få ett visst tillskott.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Allmänt om gummiindustrin

I båda motionerna används begreppet "polymer- och gummiindustri". Härmed avser man att markera att numera även plastmaterial utnyttjas i en mängd av gummiindustrins produkter. Utvecklandet av nya syntetiska gummityper parallellt med utvecklandet av nya plasttyper (som tillhör de s. k. polymera materialen) har med tiden lett till att det framkommit flera material med egenskaper i närheten av gränsen mellan gummi och plast.

Det i motionerna använda branschbegreppet "polymer- och gummiindustri" överensstämmer emellertid helt med begreppet "gummiindustri" enligt statistiska centralbyråns näringsgrensindelning. I det följande används de båda branschbegreppen som synonyma.

Gummiindustrins produkter kan grovt indelas i följande grupper:

- industrigummi (exempel på produkter: duk, mattor, slang, remmar, transportband, packningar, tätningar m. m.),
- däck,
- konsumentprodukter.

Den i produktionshänseende utan jämförelse mest betydelsefulla varugruppen är industrigummi.

Produktionen i hela gummiindustrin mätt i förädlingsvärde uppgick år 1979 till ca 1 200 milj. kr., vilket motsvarar 1 % av hela industrins produktion. Antalet sysselsatta inom branschen var samma år något mer än 11 000 personer eller 1,3 % av antalet sysselsatta inom hela industrin.

Utvecklingen inom gummiindustrin har under senare år medfört ett flertal omstruktureringar och nedläggningar. De två största händelserna inom branschen har varit nedläggningen av Firestone–Viskafors AB:s båda tillverkningsenheter i Borås och Viskafors samt Goodyear AB:s anläggningar för däcksproduktion. Viskaforsenheten tillhör i dag Hexagonkoncernen, medan Boråsenheten har blivit ett enskilt företag med tillverkning av personbilsdäck och regummeringsverksamhet. Tillverkningen i Viskafors

avser industrigummiprodukter. I den tidigare Goodyear-fabriken bedrivs numera ingen gummitillverkning.

Branschen domineras av ett fåtal företag, av vilka Trelleborg AB är det största. Trelleborg sysselsatte år 1980 i Sverige 4 200 personer och totalt ca 5 300 personer. Produktionsområdet är främst industrigummi. Koncernen förvärvade i början av år 1980 samtliga aktier i industrigummiföretagen Sigma AB i Örebro och AB Värnamo Gummifabrik. Gislaved AB, som ägs av Kooperativa förbundet, är efter de nämnda nedläggningarna den helt dominerande svenska tillverkaren av personbilsdäck.

Branschutredning

Regeringen gav i december 1976 statens industriverk i uppdrag att utreda vissa frågor rörande gummiindustrin. Industriverket har analyserat och redovisat dessa i fyra rapporter:

- Gummiindustri. Lägesrapport (SIND 1978:2)
- Gummiindustri. Förslag till lösning av arbetsmiljöproblemet vid blandningsenheterna (SIND 1979:5)
- Gummiindustri. Lågprisimport av däck (SIND PM 1980:11)
- Gummiindustri. Industrigummi (SIND PM 1981:5)

Lägesrapporten (SIND 1978:2) innehåller förutom en allmän översikt av hela gummiindustrin även en probleminventering för branschen.

Väsentliga delar av utredningsresultaten finns refererade i näringsutskottets betänkande NU 1981/82:6.

Plast- och gummitekniska institutet

Plast- och gummitekniska institutet (PGI) bildades år 1977 enligt ett avtal mellan styrelsen för teknisk utveckling (STU) och Plast- och gummitekniska stiftelsen. Institutets ledning (fyra personer) finns i Stockholm. Vidare finns två experimentella stationer, PGI-Värnamo (fyra personer) och PGI-Sundsvall (fem personer).

Nära 100 företag är anslutna till institutet. Avtalen mellan STU och stiftelsen löper i treårsperioder. För den andra treårsperioden, som började i september 1980, beräknas årliga bidrag från stiftelsen på resp. 1,5, 1,8 och 2,1 milj. kr. och lika stora bidrag från STU. För stationen i Sundsvall, som är särskilt inriktad på frågor om plast- och gummimaterials hållfasthet, har institutet fått stöd från Norrlandsfonden (3,8 milj. kr.).

Institutets verksamhet kan delas upp i fem områden:

- rådgivning,
- service- och uppdragsverksamhet,
- informationsverksamhet,
- utvecklingsprojekt,
- seminarie- och kursverksamhet.

En stor del av verksamheten bedrivs genom att uppdrag läggs ut på exempelvis olika forskningsinstitutioner.

Plast- och gummitekniska stiftelsen fattade år 1978 principbeslut om att institutet skall inrikta sina personella resurser så att 50–70 % av den totala omsättningen kan klaras av med egen personal. Resterande arbete inom det s. k. ramprogrammet skall läggas ut. En sådan arbetsmetodik har bedömts ge flera fördelar. Institutet kan exempelvis inte komma i svårigheter när det gäller personalansvaret såvida inte tilldelningen av medel från stiftelsen (och därmed också från STU) förändras drastiskt. Metoden att lägga ut en del av ramprogrammet ger också institutet en god kontakt med industrier, institutioner m. fl. som utför uppdrag inom ramprogrammet.

Tidigare riksdagsbehandling

En tidigare motion om gummiindustrin behandlades av näringsutskottet och avslogs av riksdagen i november 1981. Motionärerna – desamma som nu har väckt motion 1981/82:817 – hade krävt ett ökat statligt engagemang i och ett program för gummiindustrin. Näringsutskottet (NU 1981/82:6) fann inte utifrån motionen skäl för någon framställning till regeringen men sade sig förutsätta att regeringen, då nu industriverkets utredning hade avslutats, inom en nära framtid noga skulle överväga behovet av eventuella statliga insatser inom den svenska gummiindustrin. Särskilt borde man, tillade utskottet, i detta sammanhang uppmärksamma möjligheter att bedriva en inhemsk tillverkning av lastbilsdäck.

Våren 1980 behandlade näringsutskottet motioner som rörde Goodyear Gummifabriks AB, Firestone–Viskafors AB och Tretorn AB (NU 1979/80:61).

Utskottet

Gummiindustrin har på senare år undergått stora förändringar. Dessa har lett till såväl en ökad regional koncentration som en ökad dominans inom branschen för ett fåtal företag. Trelleborg AB:s betydelse inom branschen är ännu mer uttalad än tidigare till följd av koncernens köp av två förut självständiga industrigummiföretag.

I motion 1981/82:817 (s) anförs att det är viktigt att den industriella kapaciteten i svensk gummiindustri upprätthålls inte minst från försörjnings- och sysselsättningssynpunkt. Speciellt betonas att övrig industri är starkt beroende av en väl fungerande gummiindustri. Mot bakgrund av vad som har hänt inom branschen under det senaste årtiondet kräver motionärerna ett ökat statligt engagemang i och ett program för gummiindustrin. Vidare föreslår de en ökad satsning på det halvstatliga Plast- och gummitekniska institutet. Det sistnämnda önskemålet möter också i motion 1981/82:1131 (s), vilken innehåller olika förslag till åtgärder för att stärka näringslivet i

Skåne. I denna motion förordas vidare att institutet skall lokaliseras till Trelleborg.

Utskottet vill liksom tidigare (NU 1981/82:6) framhålla betydelsen av att samhället noga följer utvecklingen inom gummiindustrin. Detta är viktigt bl. a. utifrån den bedömning av denna utveckling som har redovisats i statens industriverks utredning om branschen. Prognosen pekar på att 1980-talets första hälft kommer att innebära en stagnation på de viktigaste exportmarknaderna för de svenska gummiproducenterna, samtidigt som den svenska marknaden bedöms ge en relativt svag tillväxt.

Av industriverkets utredning framgår emellertid också att de problem som industrigummiproducenterna kommer att möta under den första delen av 1980-talet knappast kan beskrivas som specifika branschproblem utan liknar de problem som gäller för hela tillverkningsindustrin. Enligt utskottets mening möter man inte gummiindustrins svårigheter med åtgärder i form av ett branschprogram. Utskottet vill framhålla att heltäckande strukturplaner eller program aldrig kan byggas upp på en fullständig information om förändringar på olika varumarknader. Genom sin stelhet kan en strukturplan därför – i stället för att få positiv verkan – bli ett hinder för den berörda branschens utveckling mot bättre lönsamhet och bättre överlevnadsmöjligheter.

Med vad här sagts avstyrker utskottet det yrkande om ett program för gummiindustrin som framförs i motion 1981/82:817 (s).

Plast- och gummitekniska institutet drivs av staten och näringslivet i samverkan. Institutets huvudmän är på statens sida styrelsen för teknisk utveckling och på näringslivets sida Plast- och gummitekniska institutet.

Det bör enligt utskottets mening i första hand ankomma på huvudmännen att tillsammans dra upp riktlinjer för institutets verksamhet och bedöma behovet av resurser för denna. Utskottet finner inte skäl för riksdagen att nu göra något uttalande härvidlag. Därför avstyrker utskottet de båda motionerna (s) såvitt de går ut på ett sådant uttalande.

Huvuddelen av Plast- och gummitekniska institutets verksamhet är, som framgår av det föregående, förlagd till Sundsvall och Värnamo. Utskottet finner inte skäl för en omlokalisering till Trelleborg och avstyrker således yrkandet därom i motion 1981/82:1131 (s).

Utskottet hemställer

1. beträffande *program för gummiindustrin*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:817 yrkande 2,
2. beträffande *Plast- och gummitekniska institutet*
   att riksdagen
   a) avslår motion 1981/82:817 yrkande 1 samt motion 1981/82:1131 yrkande 10 i vad avser institutets verksamhet,

b) avslår motion 1981/82:1131 yrkande 10 i vad avser institutets lokalisering.

Stockholm den 16 februari 1982

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Hugo Bengtsson (s), Sven Andersson (fp), Nils Erik Wååg (s), Margaretha af Ugglas (m), Lilly Hansson (s), Birgitta Hambraeus (c), Bengt Sjönell (c), Hadar Cars (fp), Karl Björzén (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Birgitta Johansson (s) och Karl-Erik Häll (s).

Reservationer

av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Wivi-Anne Radesjö, Birgitta Johansson och Karl-Erik Häll (alla s)

1. Program för gummiindustrin (mom. 1)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "motion 1981/82:817 (s)" bort ha följande lydelse:

Utskottet har vid olika tillfällen påpekat att regeringen borde överväga behovet av statliga insatser inom gummiindustrin. Detta är viktigt bl. a. utifrån den bedömning av utvecklingen inom branschen som har redovisats i statens industriverks utredning om gummiindustrin. Prognosen pekar på att 1980-talets första hälft kommer att innebära en stagnation på de viktigaste exportmarknaderna för de svenska gummiproducenterna, samtidigt som den svenska marknaden bedöms ge en relativt svag tillväxt.

Den sista rapporten på grundval av industriverkets utredning om gummiindustrin publicerades i juli 1980. Inom industridepartementet övervägs f. n. icke några åtgärder vad gäller denna bransch.

Utskottet vill framhålla att en fortsatt försämring av gummiindustrins produktionskapacitet kommer att skapa inte endast besvärliga sysselsättningsproblem utan även problem för vissa delar av verkstadsindustrin på grund av att en eller flera gummidetaljer ofta ingår i industrins slutprodukter. Utskottet finner det därför angeläget att ett program för branschen föreläggs riksdagen senast under riksmötet 1982/83. Under arbetet på ett sådant program bör särskilt förutsättningarna för en förstärkt samverkan mellan branschens företag prövas. En fråga som ånyo bör prövas är möjligheterna till en inhemsk tillverkning av lastbilsdäck.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *program för gummiindustrin*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:817 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Plast- och gummitekniska institutet (mom. 2)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Det bör" och slutar med "motion 1981/82:1131 (s)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att riksdagen vid sin behandling av frågan om gummiindustrin bör understryka vikten av en ökad satsning på detta institut. Motionerna (s) tillstyrks alltså, såvitt de går ut på ett uttalande av denna innebörd.

Huvuddelen av Plast- och gummitekniska institutets verksamhet är, som framgår av det föregående, förlagd till Sundsvall och Värnamo. När det begärda programmet föreligger får ställning tas till frågan om lokaliseringsort. Att fördelar kan stå att vinna med en lokalisering i nära anslutning till en större industri inom branschen förefaller sannolikt. Med det nu sagda avstyrker utskottet yrkandet i motion 1981/82:1131 (s) om ändrad lokaliseringsort.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *Plast- och gummitekniska institutet*
att riksdagen
a) med bifall till motion 1981/82:817 yrkande 1 samt motion 1981/82:1131 yrkande 10 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om institutets verksamhet,
b) avslår motion 1981/82:1131 yrkande 10 i vad avser institutets lokalisering.

GOTAB 70529 Stockholm 1982